

Rasa Bieliauskaitė. Išsiskyrusių šeimų vaikai – tarp traumos ir vilties (1)

2008-11-13

Devynerių metų Gabija iki šiol atsimena, kaip jai tėvai pranešė, kad skiriasi. Jai buvo 4 metai, ji negalėjo susieti tėvo išėjimo ir skyrybų. Gabija po metų, susipykusi su močiute, paklausė: „Kada gi tėvelis pagaliau grįš?“ – „Niekada, – atsakė močiutė. – Juk tavo tėvai išsiskyrė, tėtis visada gyvens L. mieste“. Būtent ši diena Gabijai ir tapo skyrybų diena.

Skyrybos skiriasi nuo kitų išsiskyrimų tuo, kad jos yra baigtinės, neatšaukiamos, nepakeičiamos, susijusios su esminiu vaiko gyvenimo pasikeitimu.

Matomos ir nematomos vaiko reakcijos į skyrybas

Natūrali vaikų reakcija į netektį pasireiškia tokiais jausmais: liūdesiu, pykčiu, kaltės jausmu ir baime.

Norint suprasti vaiką, reikėtų įsivaizduoti, ką jaustumėte, jei jus staiga, be perspėjimo paliktų vienas iš mylimiausių žmonių. Tėvai ne visada supranta, kad skiriasi ne tik jie, bet ir vaikai su vienu iš tėvų.

Vaikai tuo metu suvokia, jog ne jie yra svarbiausi tėvams, kad jie yra antroje vietoje, ir taip pat jaučiasi paliekami. Jausdamiesi bejėgiai ką nors pakeisti, jie dažnai išgyvena pyktį. Vaikai kaltina tėvus, kad šie neatsižvelgia į jų poreikius, ir gali pykti ant abiejų tėvų arba ant vieno iš jų: vienas tada tampa kaltas, o su kitu jie tarsi susitapatina. Pateiksiu dviejų sesučių Lauros ir Anos pavyzdį. Šešerių metų Laura kaltina tėtį, kad paliko juos dėl kitos moters, o septynerių Ana kaltina mamą, kad išgyvendino tėtį iš namų, taigi – atėmė iš jos. Kaip matome, vaikų pyktis neretai gali nepriklausyti nuo to, kas tikrai kaltas dėl skyrybų, juolab kad dažnai ir negalima įvardyti vieno kaltininko. Vaikai tėvus kaltina ne realiai įvertinę situaciją, o taip, kaip jie ją suvokia savo viduje, kaip asmeniškai supranta ir priima skyrybų faktą.

Vaikai kaltina ir save. Dažnai jų kaltinimai tėvams tėra ženklas, kad jie tokiu būdu ginasi nuo savo „kaltės“. Egocentiškai vaikai staiga gali suvokti, kad tėvams jų tarpusavio santykiai yra svarbesni negu santykiai su jais. Nors jau nuo 3–4 metų vaikas suvokia, kad tėvus sieja jų santykiai, tačiau dar ilgai jie puoselėja iliuziją, įsivaizdavimą, kad vaiko–tėvų santykiai vis dėlto yra svarbiausi. Todėl skyrybų atveju vaikas jaučiasi kaip nesėkmę patyręs mylimasis ar mylimoji. Taigi klausimas: „O kuo gi aš neįtikau? Kokia mano kaltė? Ką turėjau daryti kitaip?“ – yra natūralus.

Beveik visi vaikai po skyrybų jaučia tam tikrą menkavertiškumą, savo vertės praradimą, tai susiję su tuo, kad jie yra palikti. Šiuos jausmus sustiprina dar ir tas faktas, kad daugelis tėvų barnių, kuriuos atsimena vaikas, susiję būtent su auklėjimu. Tai žadina vaiko fantazijas dėl savo kaltės. Dažnai vaikas visais būdais stengiasi sutaikyti tėvus, ir jo netinkamas elgesys, beje, irgi gali būti toks bandymas, kaip ir kai kurie sveikatos sutrikimai. Skyrybos parodo jo nesėkmę. Paaštrėja vaiko baimė būti paliktam, ir tai susiję

su išgyvenimo, išlikimo grėsme apskritai. Vaikams gali atrodyti, kad skyrybos – tai bausmė už blogą jų elgesį ar netinkamas mintis.

Žinome, kad pyktis ir meilė dažnai eina greta, to paties žmogaus atžvilgiu dažniausiai patiriame prieštarigus jausmus, o kartais mus net užvaldo keisčiausios agresyvios fantazijos, nukreiptos prieš brangius žmones, ir tai yra normalu. Vaikai po skyrybų gali fantazuoti, kad būtent tokios jų mintys ir buvo skyrybų priežastis. Tyrimai rodo, jog po šios nesėkmės bent pusė vaikų jaučia kaltę; kaltės jausmas gimdo baimę, kad jie bus nubausti už kaltę, baimę dėl valdžios, kurią sau priskiria.

Ką ir kalbėti – kiekvienas pasikeitimas vaikams kelia nesaugumo jausmą, nes jie negali kontroliuoti situacijos, negali jos numatyti. “Ar aš dar pamatysiu tėtį/mamą? Kur mes gyvensim? Kur aš mokysiuosi? Kas bus su mano žiurkėnu? Ką pasakysiu darželyje, jei mano tėtis nebeateis manęs pasiimti?” Daugelis vaikų taip pat patiria baimę prarasti ir antrąjį iš tėvų – praradus mamą prarasti ir tėtį. Kokia yra vaiko vidinė logika? „Tėtis ir mama barėsi, nesutarė ir nebemyli vienas kito, todėl dabar išsiskyrė. Gali būti, kad po kiek laiko mama nustos mylėti ir mane, o tada ir paliks”. Mažesni vaikai ypač dažnai pasidaro bailūs, bijo išsiskyrimo su mama, visais būdais stengiasi to išvengti ir taip sukelia tik dar didesnę mamos susierzinimą, o tai savo ruožtu žadina dar didesnę baimę.